

گزارش فصلی تحولات اقتصاد ایران

بانک خاورمیانه
Middle East Bank

شماره ۷ | تیر ۱۳۹۶

تذکر

آمار و اطلاعات استفاده شده در این گزارش جدیدترین و به روزترین آمار و اطلاعاتی است که در زمان انتشار آن (۱۱ تیر ۱۳۹۶) از منابع معتبری که در متن یا زیرنویس‌ها ذکر شده‌اند قابل دسترسی بوده است. آمار، اطلاعات و تحلیل‌های ارائه شده صرفاً جنبه اطلاع رسانی داشته و هیچ مسئولیت یا تعهدی را از سوی بانک خاورمیانه و یا سازمان‌ها و افراد وابسته به آن ایجاد نمی‌نماید.

فهرست مطالب

۲	اقتصاد ایران در یک نگاه
۳	۱ - بخش واقعی
۵	۲ - قیمت‌ها و تورم
۶	۳ - تراز پرداخت‌ها
۷	۴ - بازار ارز
۸	۵ - متغیرهای پولی و اعتباری
۱۰	۶ - وضعیت مالی دولت
۱۱	۷ - بازار سرمایه
۱۲	۸ - دیگر تحولات اقتصادی

یادداشت: در این گزارش هر جا نرخ رشد متغیری ارایه شده، منظور درصد تغییر آن متغیر در دوره یا مقطع مورد بحث نسبت به دوره یا مقطع مشابه سال قبل از آن است، مگر این که خلاف آن ذکر شده باشد. برای مثال، منظور از "نرخ رشد بخش کشاورزی در نه ماهه اول سال ۱۳۹۵"، درصد تغییر ارزش افزوده این بخش در فصل آخر سال ۱۳۹۵ نسبت به فصل آخر سال ۱۳۹۴ است.

اقتصاد ایران در یک نگاه

شاخص	سال ۱۳۹۴	بهار ۱۳۹۵	تابستان ۱۳۹۵	پاییز ۱۳۹۵	زمستان ۱۳۹۵	سال ۱۳۹۵	بهار ۱۳۹۶
مشارکت و بیکاری (درصد)							
نرخ مشارکت جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	۳۸/۲	۳۹/۵	۴۰/۴	۳۸/۹	۳۸/۹	۳۹/۴	-
نرخ بیکاری جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	۱۱/۰	۱۲/۲	۱۲/۷	۱۲/۳	۱۲/۵	۱۲/۴	-
نرخ بیکاری جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله	۲۶/۱	۲۷/۸	۳۰/۲	۳۰/۴	۲۸/۱	۲۹/۲	-
نرخ رشد واقعی تولید ناخالص داخلی و زیربخش‌های آن (درصد)*							
تولید ناخالص داخلی	-۱/۶	۷/۵	۱۲/۹	۱۶/۸	۱۲/۹	۱۲/۵	-
نفت	۷/۲	۵۷/۶	۶۶/۲	۷۷/۷	۴۷/۱	۶۱/۶	-
کشاورزی	۴/۶	۳/۵	۴/۱	۵/۰	۴/۴	۴/۲	-
صنایع و معادن	-۶/۱	-۵/۱	۳/۰	۴/۱	۶/۴	۲/۲	-
خدمات	-۲/۳	-۰/۷	۴/۲	۶/۰	۴/۹	۳/۶	-
تولید ناخالص داخلی بدون نفت	-۳/۱	-۱/۸	۳/۹	۵/۴	۵/۶	۳/۳	-
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	-۱۲/۰	-۱۶/۳	۳/۱	-۹/۵	۳/۱	-۳/۷	-
نفت (هزار بشکه در روز)							
تولید	۳,۲۳۱	۳,۵۴۴	۳,۶۳۹	۳,۹۶۳	۳,۸۹۴	۳,۷۶۰	-
صادرات	۱,۵۷۴	۲,۰۰۸	۲,۱۵۷	۲,۴۲۶	-	-	-
نرخ تورم (درصد)							
رشد شاخص بهای مصرف‌کننده	۱۱/۹	۷/۲	۸/۹	۹/۲	۱۰/۷	۹/۰	۱۱/۷
رشد شاخص بهای تولیدکننده	۴/۹	۲/۷	۳/۰	۵/۲	۸/۸	۵/۰	۸/۹
تراز پرداختها (میلیون دلار)							
صادرات نفتی	۳۳,۵۶۹	۱۱,۶۴۰	۱۳,۱۶۷	۱۵,۰۷۰	-	-	-
صادرات غیرنفتی	۳۱,۰۲۸	۷,۲۶۴	۶,۰۷۳	۷,۰۷۸	-	-	-
واردات کالا	۵۲,۴۱۹	۱۲,۳۸۲	۱۵,۱۱۴	۱۶,۷۶۱	-	-	-
تراز حساب کالا	۱۲,۱۷۷	۶,۵۲۲	۴,۱۲۶	۵,۳۸۷	-	-	-
تراز بازرگانی غیرنفتی	-۱۹,۱۵۸	-۴,۸۱۷	-۸,۷۱۸	-۹,۱۳۵	-	-	-
تراز حساب جاری	۹,۰۱۶	۵,۲۳۱	۳,۴۵۹	۳,۲۲۵	-	-	-
تراز حساب سرمایه	-۲,۵۱۳	-۵,۰۲۲	-۵,۸۱۴	-۳,۲۹۸	-	-	-
تغییر در ذخایر بین‌المللی	۲,۲۳۳	-۶,۱۷۱	-۱,۴۷۳	-۲۳۱	-	-	-
نرخ برابری دلار آمریکا با ریال (متوسط طی دوره)							
در بازار آزاد	۳۴,۴۸۱	۳۴,۶۹۱	۳۵,۳۲۶	۳۶,۹۸۷	۳۸,۵۸۱	۳۶,۴۸۷	۳۷,۴۹۴
در بازار بین بانکی	۲۹,۶۳۲	۳۰,۳۵۸	۳۱,۰۱۴	۳۱,۸۴۵	۳۲,۳۸۰	۳۱,۴۵۸	۳۲,۴۴۵
متغیرهای پولی و اعتباری (هزار میلیارد ریال - انتهای دوره)							
پایه پولی	۱,۵۳۳/۶	۱,۵۸۵/۲	۱,۶۵۵/۱	۱,۷۰۴/۷	-	-	-
بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی	۸۳۶/۱	۸۹۵/۱	۹۴۲/۲	۱,۰۴۷/۹	-	-	-
خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی	۱۸۲/۲	۲۳۸/۹	۳۲۵/۳	۲۳۳/۱	-	-	-
نقدینگی	۱۰,۱۷۲/۹	۱۰,۵۹۵/۰	۱۱,۲۲۷/۱	۱۱,۸۴۸/۶	-	-	-
حجم پول	۱,۳۶۷/۱	۱,۳۶۴/۴	۱,۴۸۰/۳	۱,۵۴۰/۷	-	-	-
سپرده‌های دیداری	۹۹۵/۱	۱,۰۵۲/۸	۱,۱۵۱/۱	۱,۲۱۳/۰	-	-	-
سپرده‌های غیردیداری	۸۸۰/۵/۸	۹,۲۳۰/۶	۹,۷۴۶/۸	۱۰,۳۰۷/۹	-	-	-
وضع مالی دولت (هزار میلیارد ریال)							
درآمدها	۱,۷۹۷/۲	۲۵۵/۵	۵۸۰/۹	۴۷۳/۵	۸۹۲/۷	۲,۲۰۲/۶	-
درآمدهای مالیاتی	۷۹۱/۹	۱۸۴/۹	۲۴۸/۲	۲۲۱/۹	۳۵۹/۷	۱,۰۱۴/۷	-
درآمدهای نفتی	۶۷۰/۳	۴۳/۶	۲۰۱/۵	۱۷۶/۸	۳۱۶/۹	۷۳۸/۸	-
سایر درآمدها	۳۳۵/۰	۲۷/۱	۱۳۱/۱	۷۴/۸	۲۱۶/۱	۴۴۹/۱	-
هزینه‌ها**	۱,۹۹۳/۶	۴۱۶/۰	۶۷۴/۷	۴۸۸/۲	۹۱۱/۲	۲,۴۹۰/۰	-
پرداخت‌های جاری	۱,۷۰۶/۹	۳۶۸/۸	۵۸۲/۲	۴۴۹/۲	۶۷۲/۸	۲,۰۷۳/۰	-
پرداخت‌های عمرانی	۲۷۷/۰	۱/۴	۱۲۰/۹	۳۶/۰	۲۵۸/۷	۴۱۷/۰	-
تراز بودجه	-۱۹۶/۴	-۱۶۰/۴	-۹۳/۸	-۱۴/۷	-۱۸/۴	-۲۸۷/۴	-
بورس اوراق بهادار تهران (در آخرین روز دوره)							
شاخص کل	۸۰,۲۱۹	۷۲,۶۱۵	۷۶,۴۵۱	۸۰,۱۲۳	۷۷,۲۳۰	۷۷,۲۳۰	۷۸,۷۳۶
شاخص مالی	۱۵۸,۲۲۵	۱۴۵,۴۸۱	۱۵۵,۲۶۳	۱۵۱,۰۴۹	۱۳۱,۸۶۵	۱۳۱,۸۶۵	۱۳۰,۶۶۴
شاخص صنعت	۶۶,۹۹۴	۶۰,۴۶۴	۶۳,۴۹۵	۶۷,۴۶۶	۶۶,۱۰۰	۶۶,۱۰۰	۶۷,۶۸۱
ارزش بازار (هزار میلیارد ریال)	۳,۴۴۸/۴	۳,۰۸۰/۶	۳,۱۶۸/۱	۳,۳۷۳/۷	۳,۲۲۰/۴	۳,۲۲۰/۴	۳,۲۰۱/۴

مأخذ: گزارش‌های مختلف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و مرکز آمار ایران

* بر اساس گزارش‌های بانک مرکزی و به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰

** بر اساس گزارش‌های اوپک (منابع مستقیم)

*** اختلاف بین کل هزینه‌ها و حاصل جمع پرداخت‌های جاری و عمرانی به دلیل تنخواه‌گردان‌های پرداخت شده است.

۱. بخش واقعی

آخرین آمار بانک مرکزی از بخش واقعی اقتصاد ایران مربوط به زمستان ۱۳۹۵ است و حکایت از تداوم رشد بالای سه فصل قبل تر در این فصل در تمام گروه‌های اصلی اقتصاد دارد. در سال ۱۳۹۵ بالاترین نرخ رشد اقتصادی کشور در ۲۵ سال گذشته در حالی به وقوع پیوست که نقش نفت در آن بسیار پررنگ بود، در عین حالی که سایر گروه‌های اصلی اقتصاد نیز وضعیت خوبی را به نسبت سال ۱۳۹۴ تجربه کردند. اجرایی شدن برجام تأثیر مهمی بر رفع موانع تجارت خارجی و کاهش برخی نااطمینانی‌های موجود در کشور داشت و علاوه بر فراهم کردن بستر برای افزایش قابل توجه تولید و صادرات نفت، به بسط صادرات غیرنفتی نیز کمک شایانی کرد. افزایش قابل توجه تولید گاز و به همراه آن رشد تولید و صادرات پتروشیمی نیز از جمله عوامل مهم بهبود وضعیت اقتصادی در این سال بودند. علاوه بر این، وجود ظرفیت‌های خالی زیاد در بخش‌های مختلف این امکان را به وجود آورد که علیرغم انقباض تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در چهار سال از پنج سال اخیر، نرخ رشد مطلوبی حاصل شود. با این حال به دلیل عدم توازن رشد در بخش‌های مختلف و محدود بودن ارتباط مستقیم اکثر فعالیت‌های اقتصادی با بخش‌هایی که رشد بالا داشتند، بسیاری از فعالان اقتصادی اثر این رشد را در فعالیت‌های خود حس نکردند. بر اساس برآوردهای مقدماتی بانک مرکزی با قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰، رشد اقتصادی با نفت و بدون نفت در سال ۱۳۹۵ به ترتیب ۱۲/۵ و ۳/۳ درصد بوده است.

گروه نفت در این سال ۶۱/۶ درصد رشد داشته و منشا ۹/۸ واحد درصد از رشد ۱۲/۵ درصدی کل اقتصاد کشور بوده است. پس از نفت، گروه خدمات که بزرگ‌ترین بخش اقتصاد ایران است با ۳/۶ درصد رشد، ۱/۹ واحد درصد از رشد اقتصادی را موجب شده است. در گروه صنایع و معادن، علیرغم انقباض ۱۳/۱ درصدی ارزش افزوده در بخش ساختمان که در ادامه رکود چند سال اخیر این بخش رخ داد، رشد مثبت در بخش‌های دیگر به رشد ۲/۲ درصدی این گروه منجر شد و ۰/۶ واحد درصد از نرخ رشد اقتصادی این سال را ایجاد کرد. همچنین گروه کشاورزی ۴/۲ درصد رشد کرده و ۰/۳ واحد درصد از رشد ۱۲/۵ درصدی اقتصاد را موجب شده است. گروه کشاورزی تنها بخشی در اقتصاد ایران است که حتی در سال‌های ۹۲-۱۳۹۱ که اقتصاد کشور در رکود بوده هم دچار انقباض نشده و طی سال‌های اخیر همواره نرخ رشدی در حدود ۵ درصد داشته است. جدول ۱ جزئیات بیشتری از رشد اقتصادی سال ۱۳۹۵ را به تفکیک فصول نشان می‌دهد. اگرچه بخش عمده رشد در این سال مربوط به گروه نفت بوده، برآوردهای مقدماتی نشان می‌دهد که رشد اقتصادی بدون نفت نیز از روند رو به بهبودی برخوردار بوده است. رشد اقتصادی بدون نفت که در سال ۱۳۹۴ منفی ۳/۱ درصد بود، در سال ۱۳۹۵ از منفی ۱/۸ درصد در فصل اول به ترتیب به مثبت ۳/۹، ۵/۴ و ۵/۶ درصد طی فصول دوم تا چهارم رسیده است.

جدول ۱- نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و زیرمجموعه‌های آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ (درصد) و سهم از رشد آن‌ها در سال ۱۳۹۵ (واحد درصد)

سهم از رشد در سال ۱۳۹۵	۱۳۹۵	۱۳۹۵				۱۳۹۴	
		زمستان	پاییز	تابستان	بهار		
۰/۳	۴/۲	۴/۴	۵/۰	۴/۱	۳/۵	۴/۶	گروه کشاورزی
۹/۸	۶۱/۶	۴۷/۱	۷۷/۷	۶۶/۲	۵۷/۶	۷/۲	گروه نفت
۰/۶	۲/۲	۶/۴	۴/۱	۳/۰	-۵/۱	-۶/۱	گروه صنایع و معادن
۰/۰	۲/۱	۱۰/۴	۱۰/۷	-۴/۳	-۷/۸	-۱۰/۵	معادن
۰/۸	۶/۹	۹/۴	۱۱/۲	۵/۳	۱/۴	-۴/۶	صنعت
۰/۵	۶/۸	۱۲/۳	۷/۳	۶/۲	۱/۷	۳/۳	برق، گاز و آب
-۰/۸	-۱۳/۱	-۶/۸	-۱۶/۸	-۴/۰	-۲۷/۶	-۱۷/۰	ساختمان
۱/۹	۳/۶	۴/۹	۶/۰	۴/۲	-۰/۷	-۲/۳	گروه خدمات
۱۲/۵	۱۲/۵	۱۲/۹	۱۶/۸	۱۲/۹	۷/۵	-۱/۶	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه
۲/۸	۳/۳	۵/۶	۵/۴	۳/۹	-۱/۸	-۳/۱	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (بدون نفت)

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، خلاصه گزارش تحولات اقتصادی ایران در بخش واقعی، سال ۱۳۹۵

ناخالص داخلی در این سال ۳/۷ درصد منقبض شده که در تداوم انقباض آن در سه سال از چهار سال اخیر است و به تقلیل ارزش واقعی تشکیل سرمایه در سال ۱۳۹۵ به دو- سوم آن در سال ۱۳۹۰ منجر شده است. این افت در سال ۱۳۹۵ تا حد زیادی از کاهش ۷/۴ درصدی تشکیل سرمایه در بخش ساختمان ناشی شده است. با این حال تشکیل سرمایه ناخالص در ماشین‌آلات ۵/۶ درصد رشد داشته که عمدتاً ناشی از واردات قابل توجه کالاهای سرمایه‌ای و افزایش تولید داخلی کالاهای صنعتی با ماهیت سرمایه‌ای بوده است.

بررسی مصارف محصول ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۵ به تفکیک اجزای هزینه نهایی از رشد ۳/۸ درصدی هزینه‌های مصرفی بخش خصوصی و ۳/۷ درصدی هزینه‌های بخش دولتی حکایت دارد. بر مبنای قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰، ارزش صادرات کالاها و خدمات طی این سال، عمدتاً نشأت گرفته از بخش نفت و صنایع وابسته، رشد ۴۱/۳ درصدی را تجربه کرده و در کنار رشد اندک ارزش واردات باعث افزایش ۶۳/۸ درصدی ارزش خالص صادرات کالاها و خدمات شده است. خالص صادرات، ۱/۶ درصد از کل محصول ناخالص داخلی را در این سال تشکیل داده است. چنانکه در جدول ۲ مشاهده می‌شود، تشکیل سرمایه ثابت

جدول ۲- نرخ رشد محصول ناخالص داخلی و اجزای هزینه نهایی به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ (درصد)

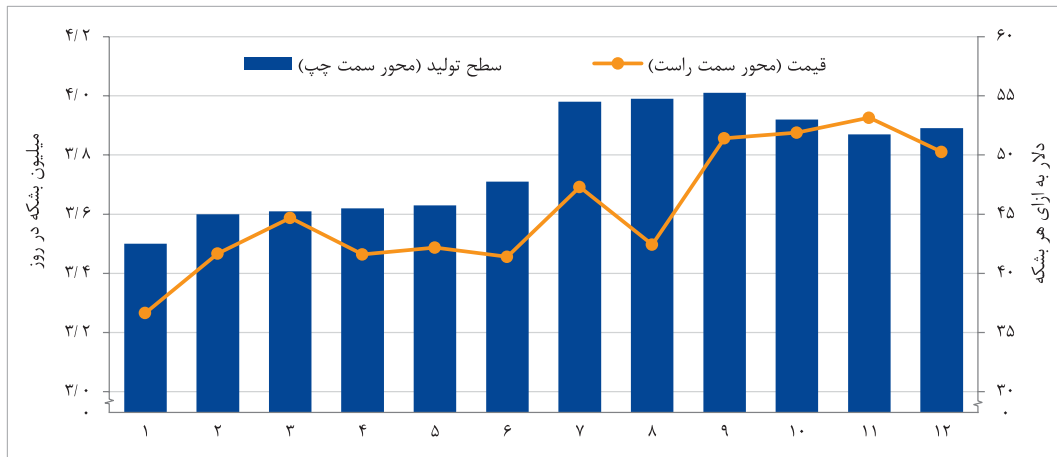
۱۳۹۵	۱۳۹۵				۱۳۹۴	
	زمستان	پاییز	تابستان	بهار		
۳/۸	۶/۲	۶/۷	۱/۷	۰/۷	-۳/۵	مصرف خصوصی
۳/۷	۰/۳	۵/۴	۱۲/۲	-۱/۳	۴/۸	مصرف دولتی
-۳/۷	۳/۱	-۹/۵	۳/۱	-۱۶/۳	-۱۲/۰	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
۵/۶	۵/۴	۱۰/۹	۳/۴	۲/۶	-۱۵/۲	ماشین‌آلات
-۷/۴	۲/۲	-۱۷/۵	۳/۰	-۲۴/۸	-۱۰/۷	ساختمان
۴۱/۳	۳۰/۸	۳۷/۴	۴۸/۶	۵۰/۷	۱۲/۱	صادرات کالاها و خدمات
۶/۱	۶/۰	۲۲/۰	۳/۵	-۷/۲	-۲۰/۲	واردات کالاها و خدمات
۱۳/۴	۱۶/۰	۱۷/۱	۱۱/۷	۹/۰	-۱/۳	محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، خلاصه گزارش تحولات اقتصادی ایران در بخش واقعی، سال ۱۳۹۵

در پاییز این سال به ۲/۴ میلیون بشکه در روز بالغ شد که ۵۵/۴ درصد بالاتر از رقم متناظر در پاییز ۱۳۹۴ است. قیمت نفت خام سنگین ایران هم که در ابتدای سال ۱۳۹۵ به کمتر از ۳۷ دلار در هر بشکه رسیده بود، در طول این سال به مرور افزایش یافت و در زمستان با رشد قابل توجه ۸۳/۶ درصدی نسبت به زمستان سال قبل از آن به ۵۱/۸ دلار به ازای هر بشکه رسید.

انرژی: تولید نفت خام که در پاییز ۱۳۹۵ به بیشترین مقدار خود از ابتدای دهه ۱۳۹۰ رسیده و بر اساس گزارش‌های اوپک در آذر ماه از مرز ۴ میلیون بشکه در روز نیز فراتر رفته بود، در زمستان با اندکی کاهش به متوسط ۳/۹ میلیون بشکه در روز رسید که هنوز ۱۵/۰ درصد بالاتر از متوسط تولید در زمستان ۱۳۹۴ است. در سال ۱۳۹۵ صادرات نفتی با سرعت بیشتری نسبت به تولید رشد کرد و مجموع صادرات نفت خام و خالص صادرات فرآورده‌های نفتی

نمودار ۱- تولید ماهانه نفت خام و متوسط قیمت نفت سنگین ایران طی سال ۱۳۹۵*

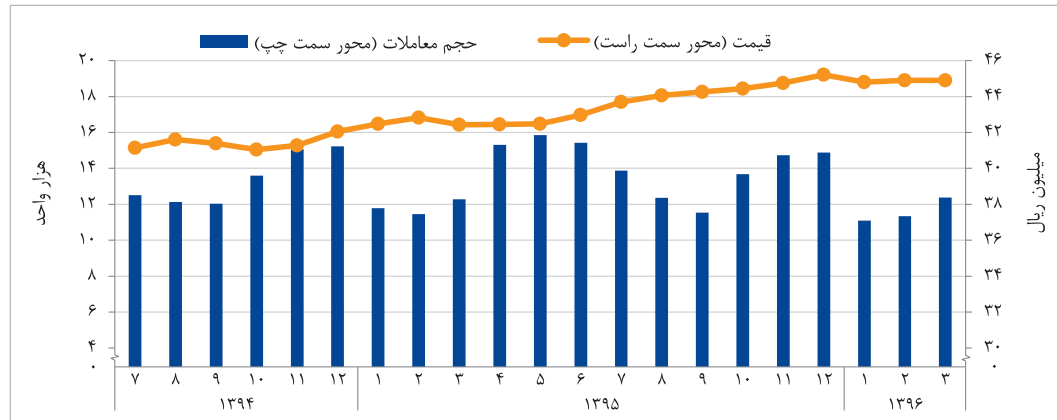
مأخذ: گزارش‌های ماهانه اوپک از بازار نفت، قابل دسترسی در http://www.opec.org/opec_web/en/publications/338.htm
* داده‌های موجود در گزارش‌های ماهانه اوپک بر اساس ماه‌های میلادی است که در این گزارش با ماه‌های شمسی تقریباً متناظر جایگزین شده‌اند.

استفاده شده است. چنانکه ملاحظه می‌شود، میانگین متحرک قیمت یک متر مربع واحد مسکونی در تهران طی سال ۱۳۹۵ با شیب ملایمی در حال افزایش بوده و در زمستان اندکی به سرعت رشد آن افزوده شده است. اما در سه ماه ابتدایی سال ۱۳۹۶ این روند تغییر کرده و قیمت‌ها اندکی افت کرده‌اند و تعداد معاملات نیز کاهش یافته‌اند. این امر می‌تواند به دلیل تقارن با انتخابات ریاست جمهوری دوازدهم و تعویق خرید مسکن به دلیل نااطمینانی‌های ناشی از آن باشد. متوسط قیمت واحدهای مسکونی معامله شده در بهار ۱۳۹۵ حدود ۴۴/۹ میلیون ریال بوده که ۰/۷ درصد کمتر از فصل قبل و ۴/۹ درصد بیشتر از فصل مشابه سال قبل بوده است. تعداد معاملات نیز که به طور معمول در تابستان و زمستان بیش از دو فصل دیگر سال است، در زمستان گذشته هم طبق معمول از پاییز بیشتر بود، اما به رکورد خود در تابستان نرسید. در طول سال ۱۳۹۵ حدود ۱۶۲ هزار واحد مسکونی در تهران معامله شد که نسبت به سال قبل از آن ۵/۴ درصد افزایش داشته است. این در حالی است که تعداد معاملات در سال ۱۳۹۴، ۰/۴ درصد کمتر از سال ۱۳۹۳ بود. در بهار ۱۳۹۶ نیز تعداد معاملات واحدهای مسکونی به ۳۷ هزار رسید که تنها ۰/۱ درصد بیشتر از بهار ۱۳۹۵ بود.

بازار مسکن: در سال ۱۳۹۵ بازار مسکن اگرچه در مقایسه با سال قبل از آن وضعیت بهتری داشت، کماکان با کاهش ارزش افزوده و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی همراه بود. بر اساس آمارهای مقدماتی بانک مرکزی، در این سال ارزش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ساختمان‌های مناطق شهری به قیمت‌های جاری ۱۴/۱ درصد کاهش یافت که بر آن اساس نرخ رشد واقعی ارزش افزوده ساختمان در بخش خصوصی منفی ۲۰/۱ درصد برآورد می‌شود. کاهش جذابیت سرمایه‌گذاری در این بخش بیش از هر عامل دیگر ناشی از رشد اندک قیمت‌ها بود. متوسط قیمت واحدهای مسکونی در شهرهای مختلف کشور عمدتاً کمتر از سطح عمومی قیمت‌ها رشد کرده که به معنای رشد منفی قیمت حقیقی مسکن است. به عنوان نمونه، در سال ۱۳۹۵ متوسط قیمت یک متر مربع واحد مسکونی معامله شده در شهر تهران با قیمت‌های جاری ۴۳/۹ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل از آن تنها ۵/۴ درصد رشد داشته است، حال آنکه در این سال نرخ تورم مصرف‌کننده در مناطق شهری ۹/۰ درصد بوده است.

نمودار ۲ روند تغییر قیمت هر متر مربع واحد مسکونی معامله شده و حجم معاملات در شهر تهران را نشان می‌دهد که به منظور بررسی بهتر روند تغییرات و کاهش نوسانات ماهانه، در آن از میانگین متحرک سه‌ماهه این متغیرها

نمودار ۲- میانگین متحرک متوسط قیمت یک متر مربع واحد مسکونی معامله شده و میانگین متحرک تعداد معاملات ثبت شده در شهر تهران

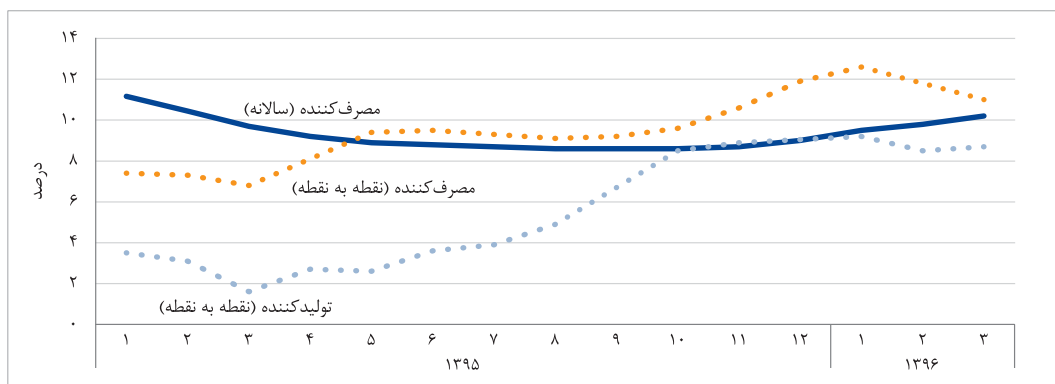
مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش تحولات بازار معاملات مسکن شهر تهران، شماره‌های مختلف

۲. قیمت‌ها و تورم

درصد در فروردین ماه امسال رسید. اما در دو ماه بعدی رو به کاهش نهاد و رقم ۸/۷ درصد را برای خردادماه ثبت نمود. با توجه به افزایش نرخ ارزهای خارجی در پاییز و زمستان سال قبل، رشد متغیرهای پولی و اثرگذاری نرخ تورم تولیدکننده بر نرخ تورم مصرف‌کننده با وقفه‌ای چند ماهه، انتظار می‌رود روند افزایشی نرخ تورم در ماه‌های آینده ادامه یابد و در نهایت نرخ تورم حدود ۱۲ درصد را برای سال ۱۳۹۶ رقم بزند. نمودار ۳ نرخ‌های تورم نقطه‌به‌نقطه و سالانه مصرف‌کننده و نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه تولیدکننده را طی ماه‌های مختلف سال ۱۳۹۵ و بهار ۱۳۹۶ نشان می‌دهد.

نرخ تورم نقطه به نقطه مصرف‌کننده که در خرداد ۱۳۹۵ به پایین‌ترین سطح خود در سال‌های اخیر یعنی ۶/۸ درصد رسیده بود، با روندی افزایشی در فروردین امسال تا ۱۲/۶ درصد افزایش یافت و با ۰/۸ واحد درصد کاهش در دو ماه بعد، در خردادماه به ۱۱/۰ درصد رسید. هماهنگ با آن، نرخ تورم سالانه منتهی به پایان هر ماه نیز که در خرداد سال گذشته تک رقمی شده بود و در ماه‌های آبان، آذر و دی به حداقل خود یعنی ۸/۶ درصد رسیده بود، با آهنگی افزایشی در انتهای بهار امسال به ۱۰/۲ درصد رسید. نرخ تورم نقطه به نقطه تولیدکننده نیز که پیش‌تر نرخ تورم مصرف‌کننده است، از خرداد ۱۳۹۵ روندی افزایشی را آغاز نمود و از ۱/۶ درصد در آن ماه به ۹/۲

نمودار ۳- نرخ تورم مصرف‌کننده و تولیدکننده از ابتدای ۱۳۹۵ تا پایان بهار ۱۳۹۶

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی، شماره‌های مختلف

۱۷/۸ درصد رسیده است. این روند افزایشی تا فروردین امسال ادامه یافت و نرخ تورم نقطه به نقطه در این گروه در اولین ماه بهار رقم ۱۹/۹ درصد را ثبت کرد اما طی خردادماه با ۴/۷ واحد درصد کاهش به ۱۵/۲ درصد رسید که پس از گروه بهداشت و درمان، بالاترین نرخ تورم مصرف‌کننده در زیرمجموعه‌های اصلی سبد مصرفی بوده است. در مقابل، گروه دخانیات با نرخ تورم نقطه به نقطه ۰/۶ درصدی دارای کمترین نرخ تورم در گروه‌های اصلی سبد مصرفی در بهار امسال بوده است. نرخ تورم نقطه به نقطه گروه مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها، که از نظر وزنی در جایگاه اول قرار دارد، نسبت به ماه قبل از آن تنها ۰/۵ واحد درصد کاهش یافت و به ۸/۹ درصد رسید. همانند ماه‌های اخیر، افزایش نرخ تورم نقطه به نقطه گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها بیشترین تاثیر را بر افزایش نرخ تورم نقطه به نقطه مصرف‌کننده در بهار امسال داشته است. جدول ۳ نرخ تورم در گروه‌های اصلی سبد کالاها و خدمات مصرفی را در ماه‌های مختلف زمستان ۱۳۹۵ و بهار ۱۳۹۶ نشان می‌دهد.

با توجه به اثر تغییر در قیمت کالاها و وارداتی بر نرخ تورم مصرف‌کننده، بررسی این نرخ به تفکیک نرخ تورم کالاهای قابل تجارت و غیرقابل تجارت ضروری است. بر اساس آمار منتشر شده از سوی بانک مرکزی، از آبان ۱۳۹۵ به بعد نرخ تورم نقطه به نقطه در کالاهای قابل تجارت افزایش یافته و از ۷/۵ درصد در این ماه به ۱۲/۷ درصد در اردیبهشت امسال رسیده است. افزایش نرخ تورم در این گروه کالایی تا حدی ناشی از تضعیف ریال در برابر سایر ارزها در پاییز و اوایل زمستان بوده است. نرخ تورم نقطه به نقطه در گروه کالاهای غیرقابل تجارت نیز با شیب ملایمی از ۱۰/۹ درصد در آبان ۱۳۹۵ به ۱۱/۸ درصد در اسفند افزایش یافت، اما مجدداً وارد روند کاهشی شد و در اردیبهشت امسال به ۱۰/۷ درصد رسید.

گزارش شاخص بهای کالاهای مصرفی در مناطق شهری تا پایان خرداد امسال حاکی از آن است که در بین گروه‌های اصلی، نرخ تورم نقطه به نقطه گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها، که از نظر وزنی در جایگاه دوم قرار دارد، از ابتدای زمستان سال گذشته با شیب فزاینده‌ای افزایش یافته و در اسفندماه به

جدول ۳- نرخ تورم در گروه‌های اصلی سبد کالاها و خدمات مصرفی (درصد)

نرخ تورم نقطه به نقطه در بهار ۱۳۹۶			نرخ تورم نقطه به نقطه در زمستان ۱۳۹۵			وزن در سبد مصرفی	کل
خرداد	اردیبهشت	فروردین	اسفند	بهمن	دی		
۱۱/۰	۱۱/۸	۱۲/۶	۱۱/۹	۱۰/۶	۹/۶	۱۰۰/۰۰	خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها
۱۵/۲	۱۷/۶	۱۹/۹	۱۷/۸	۱۲/۹	۹/۸	۲۷/۳۸	دخانیات
۰/۶	۰/۹	۱۰/۸	۱۰/۹	۱۰/۷	۱۰/۷	۰/۳۵	پوشاک و کفش
۶/۷	۶/۷	۶/۵	۶/۱	۶/۰	۶/۴	۴/۹۴	مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
۸/۹	۹/۴	۸/۹	۹/۲	۹/۲	۹/۲	۳۲/۸۲	اثاث، لوازم و خدمات مورد استفاده
۷/۷	۷/۰	۷/۰	۷/۱	۶/۸	۶/۳	۵/۱۳	بهداشت و درمان
۱۵/۳	۱۶/۳	۱۶/۹	۱۶/۹	۱۷/۱	۱۷/۲	۶/۹۸	حمل و نقل
۶/۶	۶/۹	۸/۲	۸/۰	۸/۳	۷/۸	۹/۸۷	ارتباطات
۶/۶	۶/۵	۶/۸	۶/۵	۶/۳	۶/۱	۲/۳۸	تفریح و امور فرهنگی
۷/۹	۷/۷	۷/۶	۷/۹	۸/۲	۸/۴	۲/۸۵	تحصیل
۱۱/۰	۱۰/۵	۱۰/۸	۱۰/۸	۱۱/۲	۱۱/۳	۲/۲۴	رستوران و هتل
۱۰/۳	۱۰/۴	۱۰/۵	۱۰/۳	۹/۷	۹/۳	۱/۸۶	کالاها و خدمات متفرقه
۹/۰	۹/۲	۹/۲	۹/۵	۱۱/۵	۹/۶	۳/۲۰	

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی، شماره‌های مختلف

۳. تراز پرداختها

ارزش صادرات و واردات غیرنفتی کشور در فصل سوم سال ۱۳۹۵ به ترتیب با ۲۷/۳ درصد کاهش و ۳۶/۴ درصد افزایش به ۷/۱ و ۱۶/۲ میلیارد دلار بالغ شد. همچنین ارزش صادرات و واردات غیرنفتی کشور در نه ماهه نخست این سال به ترتیب ۱۲/۳ درصد کاهش و ۱۶/۹ درصد افزایش یافته و به ۲۰/۴ و ۴۳/۱ میلیارد دلار رسید. بدین ترتیب متأثر از کاهش شدید صادرات غیرنفتی و افزایش شدید واردات آن، کسری تراز بازرگانی غیرنفتی در فصل سوم و نه ماهه نخست این سال به ترتیب ۳۲۵/۱ و ۶۶/۹ درصد افزایش یافت. افزایش ۱۹/۷ درصدی ارزش صادرات کالا هم‌زمان با افزایش ۱۴/۷ درصدی ارزش واردات آن در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۵ منجر به افزایش ۳۵/۹ درصدی مازاد حساب کالا و رسیدن آن به ۱۶/۰ میلیارد دلار شد. همچنین کسری حساب خدمات در این مدت به دلیل رشد قابل توجه واردات خدمات و کاهش جزئی صادرات آن، با رشدی ۷۱/۶ درصدی روبرو شد و به ۵/۲ میلیارد دلار رسید. با در نظر گرفتن مجموعه این تغییرات در کنار تغییرات جزئی حساب درآمد و حساب انتقالات جاری، خالص حساب جاری در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۵، عمدتاً به دلیل رشد قابل توجه صادرات نفتی، حدود ۱۹/۷ درصد افزایش یافت و به ۱۱/۹ میلیارد دلار رسید. جدول ۴ زیربخش‌های حساب جاری را از بهار ۱۳۹۴ تا پاییز ۱۳۹۵ نشان می‌دهد.

بر اساس آمارهای بانک مرکزی حجم صادرات نفتی کشور (شامل نفت خام و خالص صادرات فرآورده‌های نفتی) در پاییز ۱۳۹۵ با ۵۵/۴ درصد افزایش به ۲/۴ میلیون بشکه در روز رسید. از سوی دیگر میانگین قیمت هر بشکه نفت خام در این فصل حدود ۴۷/۰ دلار بود که نشان از رشدی ۲۲/۵ درصدی دارد. در نتیجه این تحولات، ارزش صادرات نفتی کشور (شامل نفت خام، فرآورده‌های نفتی، گاز طبیعی، میعانات و مایعات گازی) در فصل سوم سال ۱۳۹۵ با ۱۱۴/۴ درصد افزایش به حدود ۱۵/۱ میلیارد دلار رسید. با وجود افزایش تدریجی قیمت هر بشکه نفت خام ایران از کف ۲۴/۱ دلار در دی‌ماه ۱۳۹۴ به بعد، میانگین قیمت نفت ایران در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۵، ۱۱/۲ درصد کاهش و در مقابل حجم صادرات نفتی کشور ۴۵/۹ درصد افزایش یافت و در مجموع در این نه ماه ارزش صادرات نفتی کشور با ۴۷/۲ درصد افزایش به حدود ۳۹/۹ میلیارد دلار رسید. از سوی دیگر، ارزش واردات نفتی کشور (شامل فرآورده‌های نفتی، گاز طبیعی، میعانات و مایعات گازی) در فصل سوم سال ۱۳۹۵ و نه ماهه نخست این سال به ترتیب ۱۱/۸ و ۳۱/۵ درصد کاهش یافت. بدین ترتیب تراز بازرگانی نفتی تحت تأثیر افزایش قابل توجه ارزش صادرات نفتی، در فصل سوم سال ۱۳۹۵ حدود ۱۲۶/۷ درصد و در نه ماهه نخست این سال ۵۲/۵ درصد افزایش یافت.

جدول ۴- تراز حساب جاری و زیربخش‌های آن (میلیون دلار)

	۱۳۹۵			۱۳۹۴		
	پاییز	تابستان	بهار	زمستان	پاییز	تابستان
تراز حساب کالا	۵,۳۸۷	۴,۱۲۷	۶,۵۲۲	۳۷۷	۴,۲۵۸	۲,۷۶۵
تراز حساب خدمات	-۲,۴۲۸	-۱,۱۸۴	-۱,۶۱۰	-۱,۴۳۰	-۷۵۹	-۱,۰۷۷
تراز حساب درآمد	۱۲۷	۳۶۰	۱۹۸	-۲۳	۱۸۹	۳۶۰
تراز حساب انتقالات جاری	۱۳۹	۱۵۶	۱۲۱	۱۳۹	۱۲۸	۱۴۲
تراز حساب جاری	۳,۲۲۵	۳,۴۵۹	۵,۲۳۱	-۹۳۷	۳,۸۱۶	۲,۱۹۰

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نماگرهای اقتصادی، شماره‌های مختلف

حساب سرمایه را در فصول مختلف سال‌های ۹۵-۱۳۹۳ نشان می‌دهد. با در نظر گرفتن ۵/۶ میلیارد دلار اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها در محاسبات مربوط به تراز پرداخت‌ها در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۵، ذخایر بین‌المللی کشور در این مدت با حدود ۷/۹ میلیارد دلار کاهش نسبت به پایان سال ۱۳۹۴ به ۱۲۰/۵ میلیارد دلار رسید.

تغییرات خالص حساب سرمایه نشان می‌دهد که در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۵ به طور خالص حدود ۱۴/۱ میلیارد دلار سرمایه از کشور خارج شده است که با احتساب زمستان ۱۳۹۴ خروج سرمایه طی این چهار فصل به ۱۸/۷ میلیارد دلار می‌رسد. این در حالی است که در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۴ به طور خالص حدود ۲/۱ میلیارد دلار سرمایه به کشور وارد شده بود. نمودار ۴ تغییرات خالص

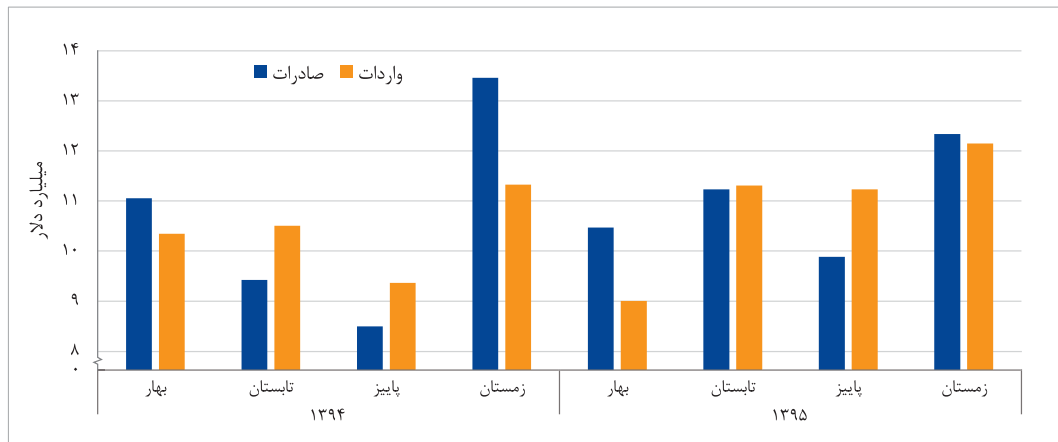
نمودار ۴ - تغییرات فصلی خالص حساب سرمایه

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نماگرهای اقتصادی، شماره‌های مختلف

نمودار ۵ ارزش صادرات و واردات گمرکی کشور را در فصول مختلف سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ نشان می‌دهد. ارزش صادرات و واردات گمرکی کشور در سال ۱۳۹۵ به ترتیب با ۳/۵ و ۵/۲ درصد افزایش به ۴۳/۷ و ۴۳/۹ میلیارد دلار رسید.

در زمستان ۱۳۹۵ ارزش صادرات و واردات گمرکی کشور (که شامل نفت و تجارت چمدانی نمی‌شود) نسبت به پاییز به ترتیب ۲۴/۸ و ۸/۲ درصد افزایش و نسبت به زمستان ۱۳۹۴ به ترتیب ۸/۳ درصد کاهش و ۷/۲ درصد افزایش یافت.

نمودار ۵ - ارزش صادرات و واردات گمرکی کشور

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نماگرهای اقتصادی، شماره‌های مختلف

کاهش یافته است. به عبارت دیگر افزایش شدید میزان صادرات میعانات گازی و محصولات پتروشیمی مانع از افت ارزش صادرات کشور در سال ۱۳۹۵ شده است. جدول ۵ آمار جزئی صادرات کشور را در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴ نشان می‌دهد.

بررسی اجزای صادرات گمرکی کشور در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که ارزش صادرات محصولات پتروشیمی و میعانات گازی علیرغم کاهش قیمت آن‌ها و تحت تأثیر افزایش قابل توجه میزان (حجم) صادرات، به ترتیب ۹/۲ و ۵۶/۴ درصد افزایش یافته است. این در حالی است که با وجود افزایش میزان صادرات گاز طبیعی و سایر کالاها، ارزش صادراتی آنها به ترتیب ۲/۸ و ۱۰/۲ درصد

جدول ۵ - اجزای صادرات گمرکی کشور

تغییر نسبت به سال ۱۳۹۴ (درصد)	۱۳۹۵				۱۳۹۴					
	سهم از کل (درصد)		ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	سهم از کل (درصد)		ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)		
	ارزش	وزن			ارزش	وزن				
۹/۲	۴۱/۱	۳۲/۶	۲۵/۰	۱۴,۳۴۰	۳۲,۴۳۴	۳۱/۰	۲۴/۵	۱۳,۱۳۴	۲۲,۹۸۸	محصولات پتروشیمی
۵۶/۴	۷۷/۸	۱۶/۷	۱۴/۴	۷,۳۲۰	۱۸,۶۶۳	۱۱/۰	۱۱/۲	۴,۶۸۰	۱۰,۴۹۵	میعانات گازی
-۲/۸	۶۷/۲	۴/۷	۷/۵	۲,۰۷۹	۹,۷۲۶	۵/۰	۶/۲	۲,۱۳۹	۵,۸۱۷	گاز طبیعی
-۱۰/۲	۲۶/۰	۴۶/۰	۵۳/۱	۲۰,۱۹۲	۶۸,۸۲۵	۵۳/۰	۵۸/۲	۲۲,۴۷۵	۵۴,۶۰۸	سایر کالاها
۳/۵	۳۸/۱	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۴۳,۹۳۰	۱۲۹,۶۴۸	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۴۲,۴۲۹	۹۳,۹۰۷	جمع کل

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران، آمارهای مقدماتی تجارت خارجی ایران در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

انجام شد. در این زمینه سهم واردات از آلمان نسبت به سال قبل از آن افزایش و سهم واردات از امارات متحده عربی کاهش یافت. بر اساس آمارهای گمرک، ارزش صادرات و واردات گمرکی در فروردین ۱۳۹۶ به ترتیب با ۹/۴ درصد کاهش و ۱۸/۶ درصد افزایش به ۲/۳ و ۲/۷ میلیارد دلار رسید. در بین کشورهای طرف مبادله در این ماه، بیشترین تراز بازرگانی مثبت به ترتیب به کشورهای عراق، افغانستان، چین، هند و امارات متحده عربی اختصاص داشته است. حدود ۳۸/۲ درصد ارزش صادرات کشور در این ماه به محصولات پتروشیمی، ۱۸/۱ درصد به میعانات گازی و ۴۳/۷ درصد به سایر کالاها مربوط بوده است. از بین کالاهای وارد شده به کشور در فروردین ماه، حدود ۶۷/۱ درصد از ارزش کل به گروه کالاهای واسطه‌ای، ۱۷/۵ درصد به گروه کالاهای مصرفی و ۱۵/۴ درصد به گروه کالاهای سرمایه‌ای اختصاص داشته است.

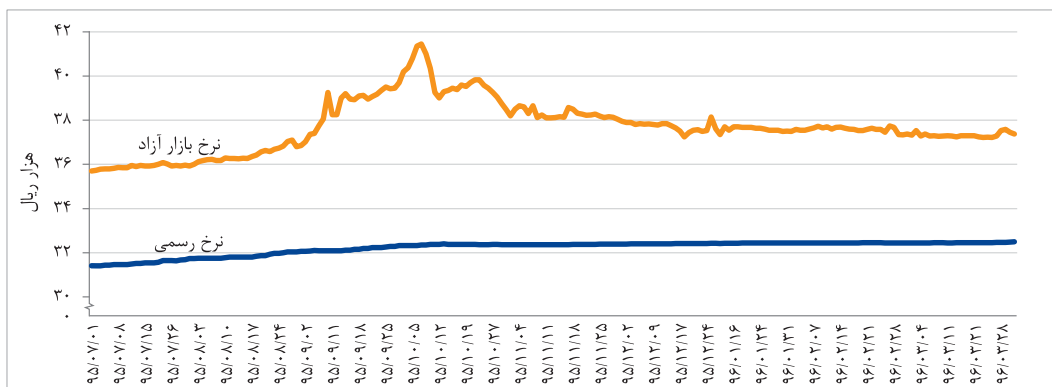
از نظر ارزش، در سال ۱۳۹۵ اقلام عمده صادرات بعد از میعانات گازی به ترتیب شامل روغن‌های سبک و فرآورده‌ها به جز بنزین به ارزش ۲/۵ میلیارد دلار، گاز طبیعی به ارزش ۲/۱ میلیارد دلار، پروپان مایع شده به ارزش ۱/۲ میلیارد دلار، و گازهای نفتی و هیدروکربورهای گازی شکل مایع‌شده به ارزش ۱/۲ میلیارد دلار بود. در این سال عمده صادرات کشور به ترتیب به چین، امارات متحده عربی، عراق، ترکیه و کره جنوبی صورت گرفت. اقلام عمده وارداتی در سال مذکور به ترتیب شامل ذرت دامی به ارزش ۱/۴ میلیارد دلار، لوبیای سویا به ارزش ۹۰۹ میلیون دلار، وسایل نقلیه موتوری با حجم سیلندر ۱۵۰۰ سی‌سی تا ۲۰۰۰ سی‌سی به ارزش ۸۹۳ میلیون دلار، قطعات منفصله خودرو به ارزش ۷۸۲ میلیون دلار، و برنج به ارزش ۶۹۰ میلیون دلار بود. عمده واردات کشور نیز به ترتیب از کشورهای چین، امارات متحده عربی، کره جنوبی، ترکیه و آلمان

۴. بازار ارز

۳۷,۶۰۰ ریال نوسان داشت و مجدداً پس از انتخابات ریاست جمهوری دوازدهم اندکی کاهش یافت. نمودار ۶ نرخ روزانه برابری دلار آمریکا در مقابل ریال در بازار آزاد و همچنین در بازار رسمی را از ابتدای پاییز ۱۳۹۵ تا پایان بهار ۱۳۹۶ به تصویر می‌کشد.

نرخ برابری دلار آمریکا در مقابل ریال در بازار آزاد که در زمستان سال قبل چند روزی از مرز ۴۰ هزار ریال هم گذشته بود، با مداخله بانک مرکزی تا پایان سال با دامنه کمی حول ۳۷,۷۰۰ ریال در نوسان بود. این روند کم نوسان به سال ۱۳۹۶ نیز تعمیم یافت و این نرخ در فروردین ماه با اندکی کاهش پیرامون

نمودار ۶ - نرخ روزانه برابری دلار آمریکا در مقابل ریال

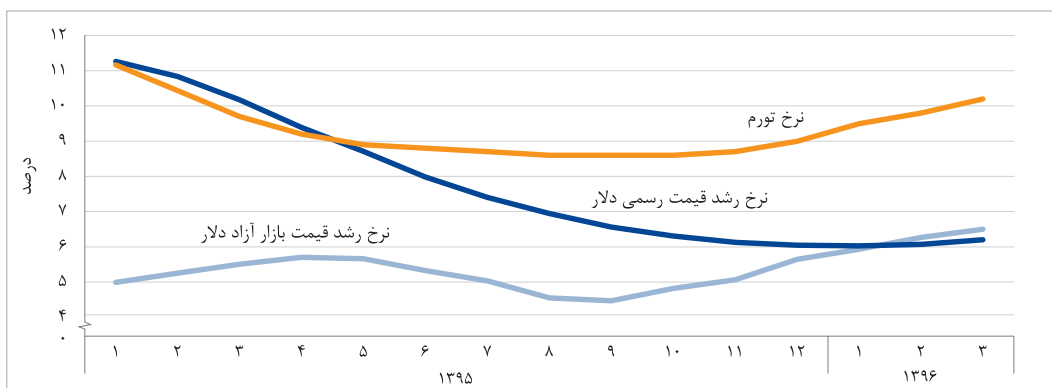

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، صرافی رویال

درصد در ماه کاهش یافته است. در نتیجه این تحولات شکاف بین دو نرخ رسمی و بازار آزاد دلار آمریکا که در پایان سال گذشته به ۱۶ درصد رسیده بود، در پایان بهار امسال با یک واحد درصد کاهش به حدود ۱۵ درصد رسید. همانگونه که قبلاً ذکر شد، نرخ تورم سالانه در اسفند ۱۳۹۵ به ۹/۰ درصد رسید که اولین نرخ تورم پایان سال تک رقمی در ۲۶ سال اخیر بود. نرخ تورم نقطه به نقطه از آبان سال قبل وارد روندی افزایشی شد و در خرداد امسال به ۱۱/۰ درصد رسید. نرخ تورم دوازده ماهه منتهی به پایان هر ماه نیز به دنبال روند افزایشی که از بهمن ۱۳۹۵ آغاز شده بود، به ۱۰/۲ درصد در پایان خرداد امسال افزایش یافت. در چنین شرایطی ادامه روند افزایشی نرخ تورم منجر به افزایش قیمت نسبی کالاهای داخلی در داخل کشور و کاهش رقابت‌پذیری این کالاها در بازارهای بین‌المللی خواهد شد. نمودار ۷ نرخ رشد ارزش رسمی و بازار آزاد دلار آمریکا به همراه نرخ تورم را برای دوره‌های دوازده ماهه منتهی به پایان هر ماه از ابتدای ۱۳۹۵ تا پایان بهار ۱۳۹۶ نشان می‌دهد.

همان‌طور که در این نمودار مشاهده می‌شود، نرخ برابری دلار آمریکا در بازار آزاد از اواخر دی‌ماه سال گذشته وارد روندی کاهشی شد و به تدریج از نوسانات آن کاسته شد. در مقایسه با بهار سال قبل، متوسط نرخ برابری دلار آمریکا در بازار آزاد در بهار امسال حدود ۸ درصد رشد داشت اما نسبت به متوسط فصل قبل از آن حدود ۳ درصد کاهش یافت. شاخص انحراف معیار نرخ ارز که سنج‌های برای اندازه‌گیری نوسانات نرخ ارز است نشان می‌دهد که برخلاف پاییز و زمستان سال قبل، نرخ دلار آمریکا در بهار امسال همانند فصل متناظر سال قبل نوسانات بسیار کمی را تجربه کرده است. نکته قابل توجه این است که حتی پس از اقدامات تروریستی که در هفدهم خرداد امسال در تهران به وقوع پیوست، بازار ارز واکنش قابل ملاحظه‌ای از خود نشان نداد و نرخ برابری دلار آمریکا نسبت به روز قبل از آن تنها ۵۰ ریال افزایش یافت. برخلاف نرخ بازار آزاد دلار آمریکا، نرخ رسمی آن مانند سال قبل شاهد تغییرات چندانی نبود و در بهار امسال به طور متوسط ماهانه ۰/۰۳ درصد افزایش یافت. در مقابل، نرخ بازار آزاد این ارز از ابتدای بهار به این سو به طور متوسط ۰/۳۴

نمودار ۷ - نرخ تورم سالانه و نرخ رشد میانگین ارزش دلار آمریکا در بازار آزاد و بازار رسمی

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، محاسبات تحقیق

۵. متغیرهای پولی و اعتباری

عدم بازپرداخت بدهی‌های دولت به بانک‌ها، عدم دریافت مطالبات غیرجاری و نقدناپذیری انواع سرمایه‌گذاری‌های بانک‌ها بازمی‌گردد. از سوی دیگر تداوم این مشکلات و رقابت بانک‌ها و مؤسسات مجاز با مؤسسات اعتباری غیرمجاز مانع از کاهش بیشتر نرخ سود پرداختی به سپرده‌های بخش غیردولتی شده که در نهایت افت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی را به دنبال داشته است. در نتیجه افزایش ۰/۱ درصدی دارایی‌های خارجی بانک مرکزی و کاهش ۶/۶ درصدی بدهی‌های ارزی آن در دوره مذکور، خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی ۶/۳ درصد افزایش یافت که به عنوان دومین عامل رشد مثبت پایه پولی، سهم از رشدی ۷/۶ واحد درصدی داشت. جدول ۶ اجزای پایه پولی را در فصول مختلف سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ و بهمن ۱۳۹۵ نشان می‌دهد.

بر اساس آخرین آمار بانک مرکزی، در پایان بهمن ۱۳۹۵ پایه پولی با رشدی ۱۸/۱ درصدی به ۱,۷۳۴/۱ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به رشد مشابه در بهمن ۱۳۹۴ حدود ۱/۰ واحد درصد بیشتر است. مهم‌ترین عامل رشد پایه پولی در این مدت افزایش ۳۵/۳ درصدی بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی بوده که عمدتاً از رشد ۱۹۳/۹ درصدی بدهی بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی (شامل بانک‌های نیمه دولتی) به بانک مرکزی نشأت گرفته است. در نتیجه این تحولات، سهم بدهی بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی به بانک مرکزی از ۱۶/۲ درصد در بهمن ۱۳۹۴ به ۳۵/۱ درصد در بهمن ۱۳۹۵ افزایش، و در مقابل سهم بدهی بانک‌های تخصصی از ۶۶/۲ درصد به ۵۲/۲ درصد کاهش یافت. این افزایش بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی که ناشی از اضافه برداشت آن‌ها از منابع بانک مرکزی است، به تداوم مشکلات نظام بانکی از جمله

جدول ۶- اجزای پایه پولی (مانده در پایان دوره - هزار میلیارد ریال)

بهمن ۱۳۹۵ نسبت به بهمن ۱۳۹۴		۱۳۹۵				۱۳۹۴				
سهم از رشد (واحد درصد)	نرخ رشد (درصد)	بهمن	پاییز	تابستان	بهار	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	
۱۸/۱	۱۸/۱	۱,۷۳۴/۱	۱,۷۰۴/۷	۱,۶۵۵/۱	۱,۵۸۵/۲	۱,۵۳۳/۶	۱,۴۲۷/۸	۱,۳۷۵/۰	۱,۳۱۷/۲	پایه پولی
۷/۶	۶/۳	۱,۸۸۰/۹	۱,۸۹۸/۲	۱,۸۵۹/۴	۱,۸۷۶/۶	۱,۹۳۶/۴	۱,۸۰۶/۶	۱,۷۶۹/۸	۱,۶۵۳/۴	خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی
-۰/۸	-۶/۰	۱۸۵/۱	۲۳۳/۱	۳۲۵/۳	۲۳۸/۹	۱۸۲/۲	۱۲۰/۰	۱۰۷/۲	۱۱۲/۷	خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی
۲۰/۵	۳۵/۳	۱,۱۵۴/۹	۱,۰۴۷/۹	۹۴۲/۲	۸۹۵/۱	۸۳۶/۳	۸۲۹/۹	۸۰۶/۰	۸۱۳/۷	بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی
-۹/۲	۱۰/۰	-۱,۴۸۶/۸	-۱,۴۷۴/۵	-۱,۴۷۱/۸	-۱,۴۲۵/۴	-۱,۴۲۱/۳	-۱,۳۲۸/۷	-۱,۳۰۸/۰	-۱,۲۶۲/۶	خالص سایر اقلام

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، منتشرشده در تاریخ ۱۳۹۶/۰۱/۲۰

اصل، سود و جریمه (وجه التزام) آن را در حساب سرفصل مطالبات از دولت ثبت می‌کنند. همچنین بر اساس گزارش مذکور، افزایش اسناد به تعهد دولت و افزایش استفاده دولت از حساب تنخواه‌گردان خزانه دلیل اصلی افزایش بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی در سال‌های اخیر بوده است. تلاش بانک مرکزی برای افزایش شفافیت جزئیات آمارهای اعلام شده اقدامی شایسته است هرچند ابهاماتی در این گزارش وجود دارد.

ضریب فزاینده نقدینگی در پایان بهمن ۱۳۹۵ با رشد ۵/۱ درصدی به ۷/۰ واحد رسید. در این دوره کاهش نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده‌ها و کاهش نسبت ذخایر اضافی بانک‌ها به کل سپرده‌ها باعث افزایش ضریب فزاینده، و افزایش نسبت سپرده‌های قانونی بانک‌ها به کل سپرده‌ها باعث کاهش این ضریب شده‌اند. در نتیجه رشد پایه پولی و ضریب فزاینده نقدینگی در این مدت، مانده نقدینگی در پایان بهمن ماه ۱۳۹۵ با رشد ۲۴/۱ درصدی به ۱۲,۱۱۰/۹ هزار میلیارد ریال رسید. در بین اجزای نقدینگی، حجم پول و شبه پول به ترتیب با رشد ۲۳/۳ و ۲۴/۲ درصدی، سهمی ۲/۹ و ۲۱/۱ واحد درصدی در رشد نقدینگی داشتند. همچنین حجم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و سپرده‌های دیداری که اجزای تشکیل‌دهنده حجم پول هستند، در دوره مذکور به ترتیب با رشد ۶/۹ و ۲۸/۶ درصد، سهمی ۱/۷ و ۲۱/۶ واحد درصدی در رشد حجم پول داشتند. بدین ترتیب سهم پول و شبه پول از نقدینگی در پایان بهمن ماه ۱۳۹۵ به ترتیب به ۱۲/۶ و ۸۷/۴ درصد بالغ شد. جدول ۷ ضریب فزاینده نقدینگی و اجزای نقدینگی را در فصول مختلف سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ و بهمن ماه ۱۳۹۵ نشان می‌دهد.

در این دوره کاهش ۶/۰ درصدی خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی سهمی ۰/۸ واحد درصدی در کاهش رشد پایه پولی داشته است. بررسی اجزای بدهی بخش دولتی نشان می‌دهد که خالص بدهی دولت به بانک مرکزی به دلیل رشد بیشتر سپرده‌های دولت نزد بانک مرکزی در مقایسه با رشد بدهی دولت به بانک مرکزی، ۱۳/۴ درصد کاهش یافته است. همچنین خالص بدهی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به بانک مرکزی به دلیل کاهش بدهی این شرکت‌ها و مؤسسات و افزایش سپرده‌های آنها نزد بانک مرکزی، ۷/۲ درصد کمتر شده است.

در پایان بهمن ۱۳۹۵، ۲۸/۴ درصد بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی را بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی و مابقی آن را بدهی بخش دولتی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی تشکیل می‌داد. سرفصل "مطالبات بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی از دولت"، علاوه بر بدهی‌های مستقیم دولت شامل آن بخش از مطالبات بانک‌ها از بخش دولتی و غیردولتی است که از سوی دولت تضمین شده ولی در زمان مقرر بازپرداخت نشده‌اند. براساس گزارش منتشر شده توسط بانک مرکزی با هدف شفاف‌سازی بدهی‌های بخش دولتی به سیستم بانکی^۱، رسوب حجم بالایی از اوراق مشارکت دولتی در سال‌های قبل و بدهی قابل توجه دولت به بانک مسکن بابت سود تعهد شده دولت در زمینه طرح مسکن مهر، بخش قابل توجهی از مانده و تغییر در مانده سرفصل مطالبات بانک‌ها از دولت را توضیح می‌دهند. علاوه بر این، بخش دیگری از این مطالبات شامل اصل و سود تعهدات و تضمین‌هایی است که دولت‌های مختلف در قبال تسهیلات متعدد نسبت به بانک‌ها ارائه داده و بانک‌ها نیز به محض سررسید و عدم بازپرداخت آن توسط اشخاص حقیقی و حقوقی گیرنده تسهیلات، مبالغ

جدول ۷- ضریب فزاینده نقدینگی و اجزای نقدینگی (مانده در پایان دوره - هزار میلیارد ریال)

بهمن ۱۳۹۵ نسبت به بهمن ۱۳۹۴		۱۳۹۵				۱۳۹۴				
سهم از رشد (واحد درصد)	نرخ رشد (درصد)	بهمن	پاییز	تابستان	بهار	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	
۲۴/۱	۲۴/۱	۱۲,۱۱۰/۹	۱۱,۸۴۸/۶	۱۱,۲۲۷/۱	۱۰,۵۹۵/۰	۱۰,۱۷۲/۸	۹,۲۵۱/۷	۸,۷۲۷/۵	۸,۱۶۶/۷	نقدینگی
۲/۹	۲۳/۳	۱,۵۲۲/۶	۱,۵۴۰/۷	۱,۴۸۰/۳	۱,۳۶۴/۴	۱,۳۶۷/۰	۱,۱۵۸/۱	۱,۱۸۰/۲	۱,۱۲۳/۸	حجم پول
۱/۷	۶/۹	۳۲۱/۷	۳۲۷/۷	۳۲۹/۲	۳۱۱/۶	۳۷۱/۹	۳۰۱/۲	۳۰۶/۴	۲۹۷/۶	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
۲۱/۶	۲۸/۶	۱,۲۰۰/۹	۱,۲۱۳/۰	۱,۱۵۱/۱	۱,۰۵۲/۸	۹۹۵/۱	۸۵۶/۹	۸۷۳/۸	۸۲۶/۲	سپرده‌های دیداری
۲۱/۱	۲۴/۲	۱,۰۵۸/۳	۱,۰۳۰/۷/۹	۹,۷۴۶/۸	۹,۲۳۰/۶	۸,۸۰۵/۸	۸,۰۹۳/۶	۷,۵۴۷/۳	۷,۰۴۲/۹	شبه پول (سپرده‌های غیردیداری)
-	۵/۱	۷/۰	۷/۰	۶/۸	۶/۷	۶/۶	۶/۵	۶/۳	۶/۲	ضریب فزاینده نقدینگی

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، منتشرشده در تاریخ ۱۳۹۶/۰۱/۲۰

افزایش ۰/۷ واحد درصدی میانگین نسبت سپرده قانونی به کل سپرده‌های سیستم بانکی و رسیدن آن به ۱۰/۴ درصد در پایان فروردین ۱۳۹۶ دارند. آمارهای بانک مرکزی نشان می‌دهند که در سال ۱۳۹۵ حدود ۵,۴۸۳/۷ هزار میلیارد ریال تسهیلات از سوی سیستم بانکی به متقاضیان تسهیلات پرداخت شده است که رشدی ۳۱/۴ درصدی را نشان می‌دهد. در این زمینه تأمین سرمایه در گردش بنگاه‌ها به تنهایی ۶۴/۰ درصد مجموع تسهیلات پرداختی و ۸۲/۳ درصد تسهیلات پرداختی به بخش صنعت و معدن را تشکیل می‌دهد.

مانده تسهیلات پرداخت شده توسط سیستم بانکی در پایان فروردین ۱۳۹۶، ۱۹/۲ درصد افزایش یافت. همچنین مانده سپرده‌ها، و مانده سپرده‌ها پس از کسر سپرده قانونی، به ترتیب ۱۶/۹ و ۱۶/۲ درصد رشد کردند. بدین ترتیب نسبت تسهیلات به سپرده‌ها پس از کسر سپرده قانونی با افزایش ۳/۱ واحد درصدی به ۸۵/۷ درصد رسید. این نسبت از ابتدای سال ۱۳۹۴ پیوسته در حال کاهش بود و پس از رسیدن به کمترین حد خود در سطح ۸۲/۱ درصد در خرداد ۱۳۹۵، روندی افزایشی را در پیش گرفت. همچنین آمارهای بانکی حکایت از

به بخش خدمات مربوط است. در این سال ارزش تسهیلات پرداختی در بخش بازرگانی و خدمات در همه زمینه‌ها نسبت به سال قبل از آن افزایش یافته است. بر اساس آمارهای بانک مرکزی، در ۲ ماه نخست سال ۱۳۹۶ حدود ۵۶۹/۷ هزار میلیارد ریال تسهیلات به بخش‌های مختلف پرداخت شده که از رشدی ۱۶/۴ درصدی حکایت دارد. در این مدت ۶۷/۸ درصد از کل تسهیلات پرداختی به تأمین سرمایه در گردش اختصاص داشته و مبلغ این تسهیلات ۱۹/۱ درصد افزایش یافته است. همچنین ۴۲/۶ درصد از تسهیلات پرداخت شده در قالب تأمین سرمایه در گردش به بخش صنعت و معدن صورت گرفته که ۸۷/۹ درصد کل تسهیلات پرداختی به این بخش را تشکیل می‌دهد.

هزینه‌های عمرانی در سال ۱۳۹۵ رشد ۵۰/۶ درصدی داشته و ۷۲/۵ درصد از رقم مصوب را پوشش داده است. البته از مجموع ۴۱۷/۰ هزار میلیارد ریال بودجه عمرانی پرداخت شده در سال ۱۳۹۵، بیش از ۵۵ درصد آن در ماه پایانی سال تخصیص یافته و منابع آن عمدتاً از طریق انتشار اوراق مالی دولتی تأمین شده است. این در حالی است که سازمان بورس محدودیت‌های شدیدی را برای انتشار اوراق دولتی در بورس در نظر گرفته و احتمالاً پیمانکاران مربوطه برای معاملات این اوراق در بورس با مشکلات جدی مواجه خواهند شد. البته رشد قابل توجه درآمد‌های دولت و به ویژه درآمد‌های نفتی در زمستان سال ۱۳۹۵، در رشد ۲۵۳/۰ درصدی پرداخت‌های عمرانی در فصل پایانی سال بی‌تأثیر نبوده است. در مجموع مازاد تراز سرمایه‌های در سال ۱۳۹۵ به سطح ۳۲۵/۸ هزار میلیارد ریال رسید و تقریباً ۱/۵ برابر رقم مصوب محقق شد، اگرچه همچنان بسیار کمتر از کسری تراز عملیاتی در همین مدت بوده است. در واقع ۳۲۵/۸ هزار میلیارد ریال از منابع بین‌نسلی نفتی کشور در بودجه سال ۱۳۹۵ صرف سرمایه‌گذاری‌های مولد نشده و به مصرف امور جاری دولت رسیده است. با وجود رشد قابل توجه پرداخت‌های عمرانی در سال ۱۳۹۵، این پرداخت‌ها به قیمت‌های ثابت هنوز به سطح سال ۱۳۹۰ نرسیده است، در حالی که هزینه‌های جاری به قیمت‌های ثابت با شیب نسبتاً تندی در حال افزایش بوده است. کسری بودجه دولت (کسری تراز عملیاتی و سرمایه‌ای) در سال ۱۳۹۵ معادل ۲۸۷/۴ هزار میلیارد ریال بوده و رشدی ۴۶/۳ درصدی را نشان می‌دهد. جدول ۸ عملکرد مالی دولت را در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد.

جدول ۸ - وضعیت مالی دولت در سال ۱۳۹۵ (هزار میلیارد ریال - درصد)

درصد تحقق عملکرد کل سال نسبت به قانون بودجه	سال		زمستان		پاییز		تابستان		بهار		
	رشد	مقدار	رشد	مقدار	رشد	مقدار	رشد	مقدار	رشد	مقدار	
	۹۳/۲	۲۲/۶	۲,۲۰۲/۶	۴۰/۶	۸۹۲/۷	۱۳/۷	۴۷۳/۵	۲۸/۳	۵۸۰/۹	-۱۲/۹	۲۵۵/۵
درآمد‌های مالیاتی	۹۷/۷	۲۸/۱	۱,۰۱۴/۷	۲۶/۷	۳۵۹/۷	۲۷/۶	۲۲۱/۹	۲۹/۳	۲۴۸/۲	۳۰/۰	۱۸۴/۹
سایر درآمد‌های جاری	۸۳/۱	۳۴/۱	۴۴۵/۱	۶۲/۱	۲۱۴/۸	۷/۵	۷۳/۸	۶۲/۴	۱۳۰/۲	-۴۷/۹	۲۶/۳
درآمد‌های نفتی	۹۹/۲	۱۰/۲	۷۳۸/۸	۴۵/۷	۳۱۶/۹	۲/۰	۱۷۶/۸	۱۲/۴	۲۰۱/۵	-۵۶/۵	۴۳/۶
سایر درآمد‌های سرمایه‌ای	۸/۸	۲۵/۱	۴/۰	۲۵/۰	۱/۳	۸۸/۳	۱/۰	-۲۵/۱	۱/۰	۱۳۱/۰	۰/۷
هزینه‌ها	۹۱/۸	۲۴/۹	۲,۴۹۰/۰	۴۲/۳	۹۱۱/۲	۱/۸	۴۸۸/۲	۳۷/۶	۶۷۴/۷	۸/۵	۴۱۶/۰
پرداخت‌های جاری	۹۷/۰	۲۱/۴	۲,۰۷۳/۰	۱۲/۸	۶۷۲/۸	۲۵/۳	۴۴۹/۲	۴۸/۲	۵۸۲/۲	۲/۷	۳۶۸/۸
پرداخت‌های عمرانی	۷۲/۵	۵۰/۶	۴۱۷/۰	۲۵۳/۰	۲۵۸/۷	-۶۹/۴	۳۶/۰	۴۱/۰	۱۲۰/۹	۲۶۳/۶	۱/۴
تراز بودجه	۸۲/۵	۴۶/۳	-۲۸۷/۴	۲۳۴/۰	-۱۸/۴	-۷۶/۷	-۱۴/۷	۱۴۹/۷	-۹۳/۸	۷۷/۸	-۱۶۰/۴

مأخذ: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بررسی عملکرد بودجه دولت در سال ۱۳۹۵. یادداشت: اختلاف بین هزینه‌ها و مجموع پرداخت‌های جاری و عمرانی به دلیل تنخواه‌گردان‌های پرداخت شده است.

۱۲/۵ درصد از کل واگذاری دارایی‌های مالی را تشکیل داده و سهم آن حتی از زیرمجموعه "سایر" کمتر است. همچنین، با وجود تصویب دریافت تسهیلات خارجی از روسیه در اصلاحیه قانون بودجه سال ۱۳۹۵، هیچ عملکردی در این زمینه وجود نداشته است. جدول ۹ تراز مالی عملکرد بودجه‌های دولت را در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد.

از مجموع تسهیلات پرداخت شده در قالب تأمین سرمایه در گردش، ۳۷/۷ درصد به بخش صنعت و معدن، ۳۳/۹ درصد به بخش خدمات و ۱۴/۸ درصد به بخش بازرگانی اختصاص یافته است. در این زمینه در سال ۱۳۹۵ سهم سه بخش مذکور نسبت به سال قبل از آن اندکی کاهش یافته و در مقابل به سهم بخش کشاورزی و مسکن و ساختمان افزوده شده است. در جایگاه بعدی، تسهیلات پرداخت شده در قالب طرح‌های ایجاد با سهم ۹/۷ درصدی از مجموع تسهیلات پرداختی قرار دارد که بخش خدمات با سهم ۴۳/۸ درصدی بیشترین سهم را در این زمینه به خود اختصاص داده است. همچنین بیشترین سهم تسهیلات پرداختی جهت طرح‌های توسعه‌ای و خرید کالاهای شخصی نیز

۶. وضعیت مالی دولت

درآمدهای مالیاتی دولت در سال ۱۳۹۵ با رشدی ۲۸/۱ درصدی به ۱,۰۱۴/۷ هزار میلیارد ریال رسید. این درآمدها رشد باثباتی را هر چهار فصل سال تجربه کردند و در مجموع تحقق ۹۷/۷ درصدی را نسبت به قانون مصوب رقم زدند که در اقتصاد ایران کم‌سابقه بوده و از انحراف بودجه‌ای اندک دولت در این زمینه حکایت دارد. در مقام مقایسه، درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۴ معادل ۱۱/۶ درصد رشد داشتند و ۸۹/۶ درصد از رقم مصوب را پوشش دادند. در سال ۱۳۹۵ رشد ۳۴/۱ درصدی سایر درآمدهای جاری نیز قابل توجه بوده و در مجموع کل درآمدهای جاری دولت معادل ۹۲/۸ درصد رقم آن در قانون مصوب بود. هزینه‌های جاری نیز با رشدی ۲۱/۴ درصدی معادل ۹۷/۰ درصد رقم مذکور در بودجه مصوب بوده است. در نتیجه این تحولات، کسری تراز عملیاتی در سال ۱۳۹۵ معادل ۶۱۳/۲ هزار میلیارد ریال بود که کمی بیش از حد قانونی ۵۶۳/۸ هزار میلیارد ریالی بوده است.

در سال ۱۳۹۵ درآمد‌های نفتی دولت به ۷۳۸/۸ هزار میلیارد ریال رسید. رشد ۱۰/۲ درصدی این درآمدها در مقایسه با تورم ۹/۰ درصدی سال ۱۳۹۵ از رشد واقعی اندک این درآمدها حکایت دارد، در حالی که در این سال هم میزان صادرات نفتی رشد چشمگیری داشت و هم قیمت نفت ایران اندکی افزایش یافته و رشد ۴۷/۲ درصدی ارزش دلاری صادرات نفتی کشور در نه ماهه نخست سال گواهی بر این مدعا است. دلیل این تناقض این است که دولت در سال ۱۳۹۴ تحت عنوان "پیش‌فروش نفت" از بانک مرکزی استقراض کرد و بخشی از درآمد نفتی سال ۱۳۹۵ را بابت تسویه این بدهی اختصاص داد و آن را در درآمد نفتی این سال منعکس نکرد. اما با وجود این رشد اندک درآمدهای نفتی در اختیار دولت،

دولت عمدتاً برای تأمین مالی کسری بودجه به انتشار اوراق مالی اقدام کرده به نحوی که ۶۹/۹ درصد از کل واگذاری دارایی‌های مالی در سال ۱۳۹۵ مربوط به انتشار اوراق بوده است. از مجموع ۴۳۶/۸ هزار میلیارد ریال اوراق واگذار شده در این سال، ۳۴۲/۳ هزار میلیارد ریال آن در فصل آخر سال و عمدتاً برای تأمین هزینه‌های عمرانی انتشار یافته است. واگذاری شرکت‌های دولتی تنها

جدول ۹ - تراز مالی عملکرد بودجه‌ای دولت در سال ۱۳۹۵ (هزار میلیارد ریال - درصد)

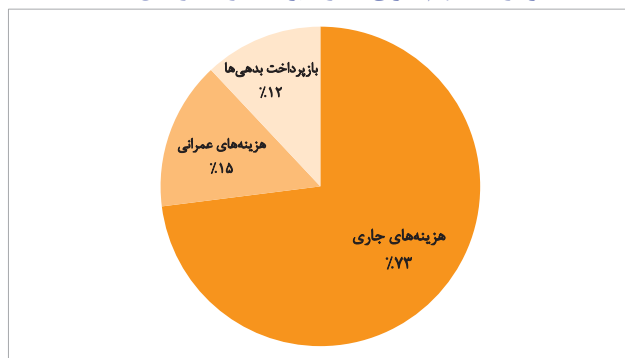
درصد تحقق عملکرد کل سال نسبت به قانون بودجه	بهار		تابستان		پاییز		زمستان		سال	
	مقدار	رشد	مقدار	رشد	مقدار	رشد	مقدار	رشد	مقدار	رشد
واگذاری دارایی‌های مالی	۱۶۵/۰	۸۲/۸	۱۰۹/۲	۱۹۰/۵	۶۹/۷	۱۹۰/۳	۲۸۰/۷	۳۱۳/۲	۶۲۴/۷	۱۸۴/۲
فروش اوراق مالی اسلامی	۰/۰	-۱۰۰/۰	۶۰/۰	-	۳۴/۵	-	-	۲۲۶/۰	۴۳۶/۸	۳۱۵/۷
تسهیلات خارجی	۰/۰	-	۰/۰	-	۰/۰	-	۰/۰	-	۰/۰	-
واگذاری شرکت‌های دولتی	۸/۰	-۶۷/۷	۱۵/۵	-۷/۲	۲۳/۱	-۱/۳	۳۱/۸	-۸/۲	۷۸/۴	-۲۱/۳
برگشتی از سال‌های گذشته	۱/۴	-۳۰/۰	۰/۸	-۳۰/۰	۰/۶	۲۰/۰	۱/۰	۸/۹	۳/۹	-۱۶/۸
سایر	۱۵۵/۶	۱۴۵/۴	۳۲/۹	۶۷/۰	۱۱/۵	۱۰,۳۵۴/۵	-۹۴/۳	۲۹/۹	۱۰۵/۷	۸۹۶/۲
تملك دارایی‌های مالی	۴/۶	-	۱۵/۵	-	۵۵/۰	۵,۴۰۰/۰	۲۶۲/۲	۱,۰۷۰/۴	۳۳۷/۳	۱,۳۴۱/۴

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نماگرهای اقتصادی، شماره‌های مختلف و مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بررسی عملکرد بودجه دولت در سال ۱۳۹۵

هزار میلیارد ریال بوده و یکی دیگر از موارد استفاده نادرست از منابع بین نسلی را در بودجه دولت نشان می‌دهد. نکته دیگر به عملکرد بودجه‌ای ماه پایانی سال بازمی‌گردد. در این ماه واگذاری دارایی‌های مالی ۸ برابر متوسط ماهانه ۱۱ ماه قبل شده که عامل اصلی آن ۸/۶ برابر شدن انتشار اوراق مالی بوده است. در سمت مصارف نیز پرداخت‌های عمرانی در اسفند ماه ۶/۲ برابر متوسط ماهانه ۱۱ ماه قبل از آن بوده است. در مجموع در عملکرد بودجه سال ۱۳۹۵ سهم درآمدهای نفتی از منابع بودجه کاهش و سهم انتشار اوراق مالی افزایش یافته است. نمودار ۸ سهم اجزای منابع بودجه دولت در سال ۱۳۹۵ را نشان می‌دهد. در سمت مصارف نیز همچنان هزینه‌های جاری سهم عمده را دارند، اگرچه در سال ۱۳۹۵ هزینه بازپرداخت بدهی‌های گذشته رشد قابل توجهی داشته و به افزایش سهم آن از مصارف بودجه منجر شده است. نمودار ۹ سهم اجزای مصارف بودجه دولت در سال ۱۳۹۵ را نشان می‌دهد.

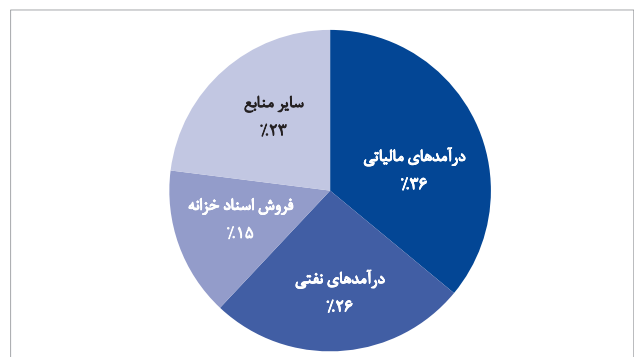
در قانون بودجه سال ۱۳۹۵ برای بازپرداخت اسناد بدهی دولتی که سررسید آنها در این سال بود تمهیدات لازم در نظر گرفته نشده، در حالی که ۵۱/۵ هزار میلیارد ریال در این سال صرف بازپرداخت اسناد مالی شد. این موضوع یکی از عوامل اصلی تحقق ۱/۵ برابری تملك دارایی‌های مالی نسبت به قانون بودجه بوده است. بار مالی بازپرداخت اسناد مالی سررسید شده در سال ۱۳۹۶ بسیار بیشتر از این خواهد شد، چرا که انتشار اوراق در سال ۱۳۹۵ با رشد ۳۱۵/۷ درصدی به ۴۳۶/۸ هزار میلیارد ریال رسیده است. دولت اصل و سود این اوراق را عمدتاً از محل انتشار اوراق جدید در سال بعد تأمین می‌کند در حالی که رفتار قاعده‌مند مالی این است که سود اوراق در هزینه‌های جاری دیده شده و از منابع جاری بازپرداخت شود. همچنین دولت باید گزارشی از پایداری مالی بودجه ارایه دهد تا برنامه بلندمدت بازپرداخت اصل این بدهی‌ها مشخص و مدون باشد. سهم صندوق توسعه ملی در تأمین مالی کسری بودجه سال ۱۳۹۵ معادل ۶/۰

نمودار ۹ - سهم اجزای مصارف بودجه دولت در سال ۱۳۹۵

مأخذ: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بررسی عملکرد بودجه دولت در سال ۱۳۹۵

نمودار ۸ - سهم اجزای منابع بودجه دولت در سال ۱۳۹۵

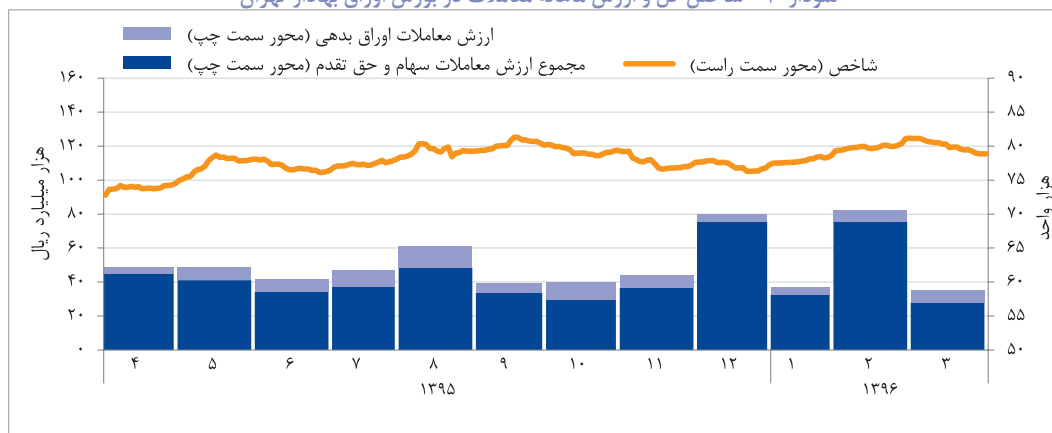
مأخذ: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بررسی عملکرد بودجه دولت در سال ۱۳۹۵

۷. بازار سرمایه

بازار سرمایه در هفته یعنی چهارشنبه بود، اثر مستقیم این حادثه بر بازار سرمایه کشور ادامه پیدا نکرد و با برطرف شدن اثر این شوک در آخر این هفته، در دو روز کاری ابتدای هفته پس از آن اندکی از افت شاخص جبران شد. در فصل اول امسال ارزش معاملات سهام و حق تقدم به ۱۳۶/۳ هزار میلیارد ریال رسید که ۶/۰ هزار میلیارد ریال کمتر از زمستان پارسال و ۱۹/۴ هزار میلیارد ریال کمتر از بهار ۱۳۹۵ بوده است. مجموع ارزش معاملات سهام و حق تقدم در خردادماه تنها ۲۷/۸ هزار میلیارد ریال بود که کمترین ارزش معاملات ماهانه از ابتدای سال ۱۳۹۵ محسوب می‌شود.

شاخص کل بورس اوراق بهادار تهران که در آغاز سال ۱۳۹۶ در سطح ۷۷,۴۹۰ واحد بود در آخرین روز خردادماه با ۱/۸ درصد افزایش به ۷۸,۸۸۰ واحد رسید. روند تغییرات شاخص کل در دو ماه اول این سال صعودی بود و در آخرین روز اردیبهشت‌ماه به بیشترین مقدار خود در این فصل یعنی ۸۱,۱۹۰ واحد رسید، اما از آن پس روند کاهنده به خود گرفت و در طول خرداد بیش از ۱,۳۰۰ واحد افت کرد. بیشترین کاهش شاخص بورس در طول این فصل در هفدهم خرداد و به دنبال عملیات تروریستی در مجلس شورای اسلامی و مرقد مطهر امام رخ داد و شاخص کل حدود ۵۵۰ واحد افت کرد. چون این روز مصادف با آخرین روز کاری

نمودار ۱۰ - شاخص کل و ارزش ماهانه معاملات در بورس اوراق بهادار تهران

مأخذ: شرکت بورس اوراق بهادار تهران، گزارش عملکرد بازار اوراق بهادار، شماره‌های مختلف، و پایگاه داده‌های ره‌آورد نوین

عملیات تروریستی هفدهم خردادماه اتفاق افتاد که طی آن شاخص مزبور ۱۱ واحد افت کرد، اما در دو روز کاری بعدی ۳ واحد آن جبران شد. ارزش کل معاملات فرابورس در فصل بهار ۹۷/۸ هزار میلیارد ریال بود که ۱۰/۶ درصد کمتر از ارزش معاملات در بهار سال گذشته است. در آخرین روز خرداد ۱۳۹۶ ارزش کل فرابورس ۱۰,۰۸۲ هزار میلیارد ریال بود که ۱۸/۰ درصد آن متعلق به اوراق تأمین مالی شامل اسناد خزانه اسلامی، اوراق اجاره، اوراق مشارکت، اوراق مرابحه و اوراق رهنی بانک مسکن می‌شد.

فرابورس جزئی دیگر از بازار سرمایه کشور است که ساختار و جایگاه مشابهی با بورس اوراق بهادار تهران دارد اما شرایط پذیرش و معامله در آن ساده‌تر است. شاخص فرابورس در بهار ۱۳۹۶ روندی مشابه شاخص بورس را تجربه کرد، یعنی در دو ماه اول سال روندی صعودی و سپس روندی نزولی داشت. مقدار این شاخص در اولین روز کاری سال ۸۸۰ بود که در انتهای اردیبهشت با ۵/۳ درصد افزایش به ۹۲۷ واحد رسید و سپس با افت ۲۳ واحدی در طی خردادماه، به ۹۰۴ واحد تنزل کرد. بیشترین سقوط روزانه شاخص فرابورس نیز در روز

۸. دیگر تحولات اقتصادی

است، در حالی که یکی از اهداف دولت دوازدهم ایجاد هماهنگی بیشتر برای اجرای تصمیمات سخت اقتصادی عنوان شده است. "قانون مقابله با اقدامات بی‌ثبات‌کننده ایران ۲۰۱۷" که تحت عنوان "تحریم S722" شناخته می‌شود، با الحاق شدن "قانون مقابله با نفوذ روسیه در اروپا و اوراسیا ۲۰۱۷" به آن، در خرداد ماه ۱۳۹۶ در مجلس سنای آمریکا با ۹۸ رأی موافق به تصویب رسید. این تحریم‌ها اگرچه بر حوزه‌های تسلیحاتی و موشکی، نقض حقوق بشر و تروریسم تمرکز دارند، اما می‌توانند عواقب اقتصادی فراوانی به همراه داشته و دامنه وسیعی از اشخاص حقیقی و حقوقی ایرانی و غیرایرانی را در لیست تحریم‌های آمریکا قرار دهند. ویژگی مهم این طرح قرار دادن سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران در لیست سازمان‌های تروریستی است و به دلیل نقش پررنگ این نهاد در اقتصاد ایران، متعاقباً افراد و نهادهایی که به هر نحوی ارتباط کاری و مالی با آن دارند، در لیست تحریم آمریکا قرار می‌گیرند. با این حال ممکن است که بتوان از اجرای این تحریم‌ها با سازوکارهای پیش‌بینی شده در برجام جلوگیری به عمل آورد، اگرچه سناتورهای تصویب‌کننده و تنظیم‌کننده این لایحه ادعا کرده‌اند که متن لایحه منطبق با تعهدات آمریکا در برجام است.

دوازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری در ۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۶ برگزار شد و نتیجه آن انتخاب مجدد رییس‌جمهور یازدهم بود و تغییراتی در کابینه دوازدهم مورد انتظار است. اخیراً دولت لایحه‌ای را تحت عنوان "اصلاح بخشی از ساختار دولت" به مجلس ارائه کرد که هدف از آن تفکیک وظایف برخی از وزارتخانه‌ها و تشکیل وزارتخانه‌هایی جدید بوده است. بر این اساس پیشنهاد شده است که امور بازرگانی از وزارتخانه‌های "صنعت، معدن و تجارت" و "جهاد کشاورزی" تفکیک شده و وزارتخانه‌ای مستقل تحت عنوان "وزارت بازرگانی" تشکیل شود. به این ترتیب وزارت صنعت، معدن و تجارت نیز به "وزارت صنایع و معادن" تغییر نام خواهد داد. همچنین پیشنهاد شده است که امور مربوط به راه و حمل و نقل از "وزارت راه و شهرسازی" تفکیک شده و به وزارتخانه‌ای جدید تحت عنوان "وزارت راه و ترابری" محول گردد. این در حالی است که حدود ۶ سال پیش برعکس این مسیر طی شده بود و وزارتخانه‌های فعلی پس از ادغام‌های صورت گرفته در آن زمان شکل گرفته‌اند. به نظر می‌رسد که تفکیک مجدد این وزارتخانه‌ها به گسترش دیوان‌سالاری منجر شود که در تناقض با هدف کم‌رنگ کردن نقش دولت در اقتصاد است. این لایحه حتی با هماهنگی بیشتر وزارتخانه‌های اقتصادی در تضاد

گزارش فصلی تحولات اقتصاد ایران | شماره ۷ | تیر ۱۳۹۶

تهیه شده در مدیریت تحقیقات اقتصادی بانک خاورمیانه
کارشناسان: فرشید اسلامبولچی، آرین آقابگی، حسین سلطان آبادی و محمد کوثری

صفحه آرایی: حنا نیه نیازمند

ساختمان ادارات مرکزی بانک خاورمیانه

تهران، خیابان احمد قصیر (بخارست)، نبش خیابان پنجم
تلفن: ۴۲۱۷۸۰۰۰ فکس: ۸۸۷۰۱۰۹۵
کدپستی: ۱۵۱۳۶۴۵۷۱۷ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۴۴۴۵
www.middleeastbank.ir info@middleeastbank.ir